

AZƏRBAYCANDA İNTERNET TELEVİZİYALAR

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрены особенности возникновения и функционирования интернет-телевидения в Азербайджане. Автор, касаясь преимуществ и проблем этого нового вида масс-медиа, подытоживает проделанную в этой области работу, прогнозирует предстоящие задачи, подчеркивает влияние компьютерной технологии на традиционные СМИ, приводит мнения по этому поводу некоторых государственных деятелей, депутатов Милли Меджлиса, журналистов.

В работе нашла свое отражение также программная политика существующих в Азербайджане интернет-каналов

Ключевые слова: СМИ, Интернет, интернет-телевидение, информация, интернет-телевидение в Азербайджане, функционирование телевидения

SUMMARY

The article focuses on the emergence of Internet television in Azerbaijan, its activities and features. The author touches upon the issues facing Internet TVs, discusses the work done and future work in this area, emphasizes the impact of computer technology on traditional Mass Media. It also highlights the views of the renowned statesmen, deputies and journalists on this issue. The program policies of internet television operating in Azerbaijan are also explored in the article.

Keywords: Mass Media, Internet, Internet TV, Information, Internet TV in Azerbaijan, Activity of TV

Müasir dövrdə internet həyat tərzimizin ayrılmaz bir hissəsidir. Biz virtual olaraq onun vasitəsiylə rabitə qurur, dünyanı görür, tibbi, hərbi, mədəniyyət, ədəbiyyat və digər sahələrdə, eləcə də gündəlik işlərimizdə getdikcə daha çox onun imkanlarından faydalanırıq. Kömpüterin və internetin mövcudluğu müasir elmi nailiyyətlərin bizə verdiyi ən böyük nəticələrdən biri olduğu kimi, bu gün onun imkanlarından istifadə etmədən müasir elmi – texniki tərəqqinin sürətli inkişafına nail olmaq da absurd ideya kimi səslənir.

Bu gün internet istifadəçilərinin sayı da durmadan artır, onun əhatə etdiyi sahələr isə genişlənir. Bu sırada geniş tətbiqini tapmış sahələrdən biri də kütləvi informasiya vasitələridir. Biz bu gün əminliklə deyə bilərik ki, məhz bu sahənin inkişafına, KİV-in zamanın tələblərinə cavab verməsinə, operativliyinə, keyfiyyətinə kompüter texnikasının yaradılması, sonra da bu imkanlarından

faydalanaraq internet qlobal şəbəkəsinin qurulması ona ikinci həyat vermiş oldu. Bu texnologiyaların yaranması ənənəvi kütləvi informasiya vasitələrinin (qəzet,televiziya və radio) inkişafına təkan verməklə yanaşı,Yeni medianın yaranmasına da şərait yaratdı. Artıq yeni medianın auditoriyası da milyonlarla ölçülür və ənənəvi medianın yaxşı mənada rəqibinə çevrilib.

Yeni medianın bütün dünyada auditoriyası artdığı kimi respublikamızda da onun istifadəçiləri durmadan artır, alternativ informasiya mənbəyi kimi ondan faydalanlar da sürətlə çoxalır. Bu baxımdan internet televiziya da virtual olaraq günü-gündən populyarlaşmaqdadırlar. İnternet televiziya televiziya verilişləri, görüntü və səs axınının internet üzərindən müəyyən protokollar vasitəsilə ötürülməsi yolu ilə öz yayımını qurur. Daim yenilənən internet yenilikləri xidmətləri və yeniliklər nəinki dünyada, hətta Azərbaycanda da internet televiziya, ənənəvi televiziya öləcəyini deyir. Avropada da internet televiziya auditoriyası olduqca genişdir və bu sahə sürətlə artmaqdadır.

Azərbaycanda internetdən hələ 1990-cı illərin sonlarından istifadə olunmağa başlanıb. İlk internet media resursları isə 1996-1997-ci illərdə yaranıb. Bu gün Azərbaycanda da əhalinin əksəriyyəti mütəmadi olaraq internetdən istifadə edir ki, bu da internet televiziyanın inkişafı üçün münasib şərait yaradır. Bir çox insanlar internet televiziyanı alternativ televiziya növü kimi qəbul edir. Hazırda ehtimal edilir ki, internet televiziya ənənəvi teleyayım növlərini inkişaf tempinə görə üstələyəcək. İnternet televiziya telekanalları izləmək üçün heç bir anten və kabelin tələb olunmaması, həmçinin internet vasitəsilə dünyanın bir çox yerindən izləməyin mümkün olması onun kabel, çanaq anteni və efir televiziyalarından üstün cəhətidir. Bu gün inkişaf etmiş bir çox ölkələrdə internet televiziya marağı ənənəvi televiziyalardan daha böyükdür. Mövzumuz Azərbaycanda internet televiziya olduğunu nəzərə alaraq mövcud internet televiziya yayımını, onların proqram yayımını, özəlliklərini araşdırırıq.

İlk olaraq onu qeyd edək ki, “2005-ci ilin dekabrında qəbul edilən və İnformasiya azadlığının effektiv üsullarla gerçəkləşdirilməsinə xidmət edən yeni qanunun tələblərinə görə 1 il ərzində bütün dövlət qurumları, 2-3 il ərzində isə bütün dövlət müəssisələri və bütün bələdiyyələr öz internet resurslarını yaratmalıdırlar” çağırışı internet resurslarından daha geniş istifadə olunmasına yardımçı oldu. Bu qeyd olunanların həyata keçirilməsi Azərbaycan İnternetinin ciddi keyfiyyət və kəmiyyət dəyişikliyinə uğramasına gətirib çıxardı. [4]

Azərbaycanda fəaliyyət göstərən ilk rəsmi internet televiziya “Kanal 13 Tv” – dir. Kanalın baş direktoru müsahibəsində bildirib ki, “Kanal 13”- ün ideyası hələ 2 il öncədən reallaşdırılıb. Və kanal ilk dəfə olaraq 2008-ci il oktyabrında efirə çıxıb. Prezident seçkiləriylə əlaqədar debatın canlı yayımı təşkil olunub. İlk dövrlərdə maliyyə çətinlikləri səbəbindən yayımda müxtəlif fasilələr olsa da 2008-ci il 19 iyundan müntəzəm olaraq hər gün 12-13 saat efirdə olmuşlar. Əvvəllər “Kanal 13” Qafqaz Media Tədqiqatları Mərkəzinin bir layihəsi olsa da , sonradan müstəqil qurum olaraq fəaliyyət göstərmişdir. [9]

İnternet televiziylarının sosial şəbəkələr arasında yayılma müstəvisi youtube-dir.

Bu gün Azərbaycanda müxtəlif qurum və təşkilatlara məxsus internet televiziyları da mövcuddur. Onlar öz sahələrinə görə görülən işləri, mövcud uğur və problemləri işıqlandırmaq üçün yaratdıqları internet televiziylarının imkanlarından da faydalanırlar. Buna misal olaraq biz Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi, Azərbaycan Yaradıcılıq Fondu və Bakı Slavyan Universitetinin təsis etdikləri "Mədəniyyət Plyus" İctimai Birliyinin nəznində yaradılan "Kulturaplus" internet televiziylasını göstərə bilərik. Heç də təsadüfi deyil ki, bu televiziyanın açılış təqdimatı ilə bağlı keçirilən tədbirdə Azərbaycan Respublikasının millətlərarası, multikulturalizm və dini məsələlər üzrə sabiq Dövlət müşaviri Kamal Abdullayev çıxış edərək Prezident İlham Əliyevin ölkəmizdə multikulturalizmin inkişaf etdirilməsi istiqamətində gördüyü işlərin bu ideyanın meydana gəlməsində əsas rol oynadığını deyib. Bildirilib ki, Azərbaycan bu gün çoxmillətli, çoxkonfessiyalı bir ölkə kimi bütün dünyanın diqqət mərkəzindədir. Azərbaycanda bütün dinlərin, millətlərin nümayəndələrinə diqqət eyni səviyyədədir. Elə multikulturalizmin əsas şərtlərindən biri də budur. Sabiq Dövlət müşaviri deyib ki, yeni yaranan internet televiziya vasitəsilə Azərbaycan həqiqətləri, ölkəmizdəki inkişaf prosesləri müxtəlif dillərdə dünya ictimaiyyətinə çatdırılacaq. Bu televiziya Azərbaycanın maarifçilik ənənələrinə uyğun olaraq keçmişimizi, milli mənəvi dəyərlərimizi, mədəni irsimizi öyrənməyi, multikulturalizmin və tolerantlığın həyat tərzinə çevrildiyi Azərbaycan gerçəkliyinin təbliğini qarşısına məqsəd qoyub. Bu tədbirdə çıxış digər oratorlar da məlumat veriblər ki, "Kulturaplus" internet televiziylasının əsas məqsədi dünyanın müxtəlif ölkələrində Azərbaycana olan münasibətin həmin ölkələrin cəmiyyətləri tərəfindən tənzim edilməsinə kömək etməkdir. Burada, eyni zamanda, dünya ictimaiyyəti üçün önəmli şəxsiyyətlərin – siyasətçilərin, incəsənət nümayəndələrinin və ictimai xadimlərin Azərbaycan haqqında fikirləri səslənəcək. Azərbaycan, ingilis, rus və digər dillərdə yayılacaq. Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin maddi-texniki dəstəyi ilə yaradılan televiziya dünyanın istənilən nöqtəsindən müraciət edə bilən və bu zaman dil baryeri ilə qarşılaşmayan auditoriya üçün açıq bir teleməkandır. Tamaşaçılar "Kulturaplus" televiziylasında həm Azərbaycan, həm də bütövlükdə dünya barədə maraqlı verilişlər izləyəcəklər. İnternet televiziyanın fəaliyyətinə televiziya və mətbuat sahəsində kifayət qədər təcrübəsi olan və ictimaiyyət tərəfindən tanınan simalar cəlb edilib. [8]

Azərbaycanda müstəqil yayım həyata keçirən internet televiziyları da mövcuddur. Buna misal olaraq "Ayna Tv" ni göstərə bilərik. Bu internet televiziya 2017- ci il yanvarın 7-də "Ayna" adlı ilk verilişi ilə fəaliyyətə başlamışdır. Televiziya tanınmış jurnalist Elçin Şıxlı rəhbərlik edir. Verilişin müəllifləri və aparıcıları isə Elçin Şıxlı, Qulu Məhərrəmli, İbrahim Nəbioğlu və Arif Əliyevdir. Verilişin ilk buraxılışı 2016-cı ilin yekunlarına həsr olunaraq müzakirə formatında çəkilərək yayımlanmışdı. Müzakirəçilərin İbrahim Nəbioğlu, Arif Əliyev və Elçin Şıxlı olduğu ilk buraxılış 27 dəqiqə 34 saniyə

olub 8 yanvar 2017-ci il tarixində “ You Tube” un ayna.az kanalına yüklənmişdir. Yeni yayımlandığı dövrlərdə “Ayna” verilişi həftədə bir dəfə təxminən 25-30 dəqiqəlik müzakirə proqramı ilə tamaşaçıların görüşünə gəlirdi. Bu müzakirələrin əsas mövzusu isə həm saytdakı məqalələr, həm də günün mühüm hadisələri idi. Bundan əlavə verilişdə müəllif yazıları, onların ictimai-siyasi hadisələrə baxışı, cəmiyyətdə gedən proseslərə münasibətləri müzakirə olunurdu. Elçin Şıxlı müsahibələrində verilişin yayım müddətinin az olmasını tamaşaçıların vaxtını çox almamaq üçün internetdəki xəbərlər və görüntülərin çevik olması, lakonik xəbərlərə üstünlük verilməsi üçün edildiyini bildirib. Müəlliflərin özlərinin də qeyd etdiyi kimi hazırda məhdud texniki imkanlar hesabına qısa materiallar hazırlanaraq yayımlanır.

Verilişin müəlliflərindən biri olan telejurnalist Qulu Məhərrəmli müsahibələrinin birində qeyd edib ki, "Hələlik böyük texniki güc və böyük maliyyə vəsaitimiz yoxdur. Bu dəqiqə tamaşaçı üçün önəmli olan texniki parlaqlıq deyil, mövzu, şəxslər və fikirlər maraqlıdır. Qərara gəldik ki, bu cür verilişlə diqqəti müəyyən dərəcədə cəlb etmək olar". [6] Bundan əlavə bildirilib ki, gələcəkdə 24 saat yayım olmasa da, sabit proqramlar efirə gedəcək. Yeni yarandığı dövrdə verilişin həftədə 1 dəfə yayımlanması nəzərdə tutulsa da hazırda veriliş stabil vaxtda yayımlanmır. Və İbrahim Nəbioğlunun çox zaman Bakıda olmaması səbəbindən verilişin əksər buraxılışları digər 3 aparıcının təqdimatı ilə tamaşaçıların görüşünə gəlir. Proqramın bəzi buraxılışlarında qonaqlar dəvət olunur və onlar aparıcılarla müzakirədə iştirak edir. Məsələn, 11 may 2017-ci il may ayının 11- də təhsil mövzusunda həsr olunan buraxılışda proqramın qonağı Rafiq İsmayılov olmuş və o bundan əlavə əlavə həmin ilin 23 may tarixində “Dərslik siyasəti”, 2018-ci il yanvarın 31-də “Dilimizin 37 havası”, həmin il 5 fevralın 5-də “Dilə konyuktor yanaşma”, fevralın 13-də “Yenə də dil barədə” adlı buraxılışlarının müzakirələrində iştirak edib. Bu televiziya müxtəlif aktual mövzulara müraciət etməsi ilə də yadda qalır. 21 avqust 2017-ci il “İnsan faciəsinin tamaşaçıları” adlı verilişə qonaq qismində jurnalist Aynur Elgünəş dəvət olunmuş və onunla qadın intiharları mövzusu müzakirə edilmişdi. Verilişin xüsusi virtual studiyası olmadığı üçün proqram bəzən müxtəlif fərqli məkanlarda çəkilir. Fərqli çəkiliş məkanlarında ərsəyə gəlmiş bu proqramlardan 29 may 2017-ci il tarixli “Can Yücellə Datça” və həmin il 8 iyun tarixində “Turizm nədir?” adlı buraxılışlarını buna misal olaraq göstərə bilərik. Bu verilişlər mövzu ilə əlaqədar Türkiyənin Datça bölgəsində açıq havada çəkilib. Və bu buraxılışlar aparıcının təqdimatında yayımlanıb. Açıq havada çəkilən digər buraxılışlar isə İbrahim Nəbioğlunun iştirak edə bilmədiyini 18 sentyabr 2017-ci il “Bakıya aparın yol” və 26 sentyabr 2017-ci il tarixində “Nəsim bəy Yusifbəyli” adlı buraxılışlarını da buna misal olaraq göstərə bilərik.

"Zenith" media agentliyi tərəfindən dərc edilmiş məqalədə analitiklərin internetin inkişafı ilə bağlı araşdırması qeyd olunub. Bu qiymətləndirməyə əsasən 2019-cu ildə planetin hər bir sakini internetdə orta hesabla 170,6 dəqiqə, televizor qarşısında isə yalnız 170,3 dəqiqə vaxt keçirəcək. "Zenith" agentliyinin

nümayəndələri hesab edirlər ki, 2019-cu ildə media istehlakının 25 faizi mobil qurğuların payına düşəcək. [7]

Əvvəla onu qeyd edək ki, əgər 10 il əvvəl Azərbaycanda internet televiziya bazarında durğunluq müşahidə edilirdisə bu gün bu sahədə canlanma sezilir. Lakin bu hələ o demək deyil ki bu sahədə bizdə hər şey qaydasındadır. Bu yöndə təbii ki, müəyyən çətinliklər, çatışmamazlıqlar var. Bu problemlər ətrafında polemikalara biz dövrü mətbuatda da rast gəlirik.

Məsələn, Demokratik Jurnalistlər liqasının sədri Yadigar Məmmədli qeyd edir ki, "İnternet üzərindən yayım prosesində ən çox axsayan sahələr televiziya və radiodur. Təəssüf ki, başqa ölkələrlə müqayisədə internet televiziyalara görə geri qalırıq" [10] Bəli onlara nisbətən bizim bu sahə də müəyyən geriliklərimiz var. Təbii ki, biz inkişaf etmiş avropa ölkələrinin bu sahədən zaman baxımından daha tez faydalandığını, bu baxımdan bizə nisbətən daha təcrübəli olduqlarını nəzərə almalıyıq.

Bu durğunluğun əsas səbəblərindən biri kimisə o, qısa müddət ərzində bir neçə onlayn televiziya fəaliyyətə başlasa da onların özünü doğrulda bilməməsini və burada bir çox obyektiv və subyektiv səbəblərin olmasını əsas problem isə Azərbaycanda internet istifadəçilərinin sayının müqayisədə az olmasını göstərir. Əsasən paytaxtda və şəhər mərkəzlərində virtual aləmdən istifadə edənlər çox olsa da, lakin bu internet televiziyalar üçün kifayət qədər böyük auditoriya demək deyil, deyə, o, sonradan qeyd edib. Digər tərəfdən isə ekspertlər bunun əsas səbəbləri kimi maliyyə problemini, kadr çatışmamazlığını və s. görürdülər.

Araşdırmanın əvvəlində biz bəzi qurum və təşkilatların öz profillərinə uyğun internet televiziyalarına malik olmasını göstərmişdik. Adətən belə televiziyalar öz sahələri ilə bağlı xəbərlərə üstünlük verir, daha çox öz sahələri ilə bağlı yenilikləri, problemləri işıqlandırır. Belə missiyanın daşıyıcılarından biri də "Elm TV"-dir. Bu internet televiziya Azərbaycanda ilk elmi internet televiziya sayılır. İnternet televiziya hazırda www.science.gov.az portalında yayımlanır. Bu televiziya AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunun mütəxəsisləri tərəfindən beynəlxalq təcrübə əsasında yaradılıb. İnternet televiziyanın rəhbəri Xatirə Cabbarzadədir. "Elm televiziya"sının efirində əsasən AMEA-nın institut və təşkilatlarında baş verən yeniliklər, konfranslar, mühüm tədbirlər yayımlanır. Bundan əlavə "Elm Tv"-nin youtube kanalında və saytında "Elmi yeniliklər" və "Maraqlı məlumatlar" başlığı altında dünyada baş verən mühüm elmi nailiyyətlərə aid xəbərlər efirə verilir. Həmçinin AMEA İnformasiya Texnologiyalar İnstitutunun direktoru akademik Rasim Əliquliyevin təqdimatında yayımlanan "Elm və İnnovasiya" verilişinin hər buraxılışı "Elm Tv"-nin youtube kanalına yüklənir.

Eyni zamanda akademiyanın nəznində İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunda 2010-cu ilin dekabr ayından "Info Tv" adlı institutdaxili internet televiziya fəaliyyət göstərir.

Azərbaycanda digər sahələrlə də bağlı internet televiziyalar mövcuddur. Bunlara misal olaraq elm və idmanla bağlı internet tv-ləri misal göstərə bilərik.

ƏDƏBİYYAT:

- 1 . Azərbaycan Media Mərkəzi “ Onlayn jurnalistlər üçün vəsait “ , Bakı. 2009
2. KİV haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu, Bakı, 2000
- 3.Müasir medianın yaradıcılıq prinsiplərini milli mətbuata tətbiqi yolları (III Beynəlxalq elmi-nəzəri konfransın materialları). Bakı. 2017
4. Osman Gündüz “İnternet Azərbaycan internet resursları” , Bakı, 2006
- 5.Osman Gündüz “ Jurnalistlər üçün informasiya texnologiyaları “ . Bakı, 2009
6. www.a24.az
7. www.azertac.az
- 8.www.ictnews.az
9. www.modern.az
- 10.www.sherg.az